

İletişim çağı ile beklenen iletişim artışı: Koskoca bir zan

Bir algoritmanın denklemi o algoritmayı yazanlardan bağımsız olabilir mi? Ortada seçilimi sağlayan bir kural akışı olacak, ama o kuralları yazanlar bu denklemin dışında kalacak, seçim tamamen bize kalmış olacak öyle mi?

Yayın Tarihi : 24 Ekim 2018 Çarşamba (oluşturma : 22.05.2019)

Yankı Odaları, Filtre Balonları ve Düşünce Ekosistemleri

Murat Soydan

Renkli devrimlerin sürükleyici gücü, güçlü demokrasinin ve alternatif medyanın temeli olarak gösterilir sosyal medya. Peki gerçekten öyle mi?

Kitabın ortasından bir soruyla başlayalım: **İletişim çağı iletişimi arttırdı mı?**

İletişimin sözlük tanımı şöyle: 1. Duygu, düşünce, bilgi ve haberlerin, akla gelebilecek her türlü biçim ve yolla kişiden kişiye karşılıklı olarak aktarılması. 2. **İnsanların birbirlerini anlaması.**

İletişim çağı ile beklenen de artan iletişim yolları ile iletişimin de artmasıydı. Oysa tarih bize bunun **koskoca bir zan** olduğunu gösterdi. İnsanlığın en nitelikli içerikleri mektup ağının bile henüz tam anlamıyla kurulmadığı yıllarda yazıldı. Peki cebimizden telefonumuzu çıkarıp istediğimiz içeriği istediğimiz zaman son sürat oluşturup binlerce insanla paylaşabildiğimiz bu çağda ne üretti insanlık?

Cevap: **Nefret, kin, kutuplaşma, karşı tarafı dinlememe, empati eksikliği ve linç kültürü.**

Peki nasıl oldu da böyle oldu? Biraz içine girip "iletişim çağı" ve özellikle sosyal medya ile hayatımıza giren kavramları incelediğimizde bunun nasıl olduğu ve yeni medyayı demokrasinin motoru gibi sunanların nerede yanlışlığı gün gibi karşımıza çıkıyor.

2012 yılında Barack Obama'nın önerdiği vergi düzenlemesinin kabul edilmemesi halinde orta sınıfın hane başına ödeyeceği yıllık gelir vergisi 2 bin dolar civarında artış yaşayacaktı. Bu duruma dikkat çeken Obama halka bir çağrı yaparak, "**Amerikalılardan şunu talep ediyorum: Sesinizi yükseltin.** Kongre üyelerine 2 bin dolar ekstra ödemenin sizin için ne anlama geldiğini söyleyin. Onlara e-mail atın, Facebook duvarlarına yazın, ayrıca tweet atın. '#My2K' hashtagini kullanarak tweet atabilirsiniz." sözleriyle bir sosyal medya kampanyası, ya da basın ifadesiyle bir "**sosyal medya muharebesi**" başlattı.

29 Kasım 2012'de yapılan çağrı ile açılan #My2K etiketi 8 Ocak 2013'e kadar gözlemlendi ve bu etiketi kullanarak tweet atanların etkileşim ağı çıkarıldı. Ortaya çıkan sonuç ise tartışmanın neredeyse bıçakla kesilmiş gibi iki ayrı ağ arasında döndüğüydü. Gözlemin sonucuna göre partizan Twitter kullanıcıları, kendini doğrulayan kaynaklar ve kendi gibi düşünen kullanıcılardan oluşan bir etkileşim balonu yaratıyor ve bu balonun dışına çıkmıyor.

Bu gözlem, uzun zamandır üzerine incelemeler yapılan bir terimi de yeniden doğrulamış oldu: **Yankı Odaları (Echo Chambers)**.

Sosyal medyayı kullanan insanlar büyük çoğunlukla **yalnızca kendi görüşlerini** destekleyen düşünceleri ve yalnızca kendi inandığı fikirleri doğrulayan haberleri takip ederek, özünde kendi söylediğinin yankısını dinlemekten öteye gidemiyor, karşı görüşlerden haberdar olamıyor. Böylece sözde demokrasinin taşıyıcısı olan ve bu yönüyle "yeni medya" olarak anılan sosyal medya **klasik televizyon yayınlarından bile daha tek tipçi bir hâl alıyor**.

Yankı Odaları, sosyal medyada sansürün olmadığı ve düşünce çeşitliliğinin maksimum seviyede olduğu algısına getirilmiş en güçlü reddiyelerden biri. Merkezi bir sansür olmadığı doğru ancak otosansür merkezi bir sansürden bile daha ağır işlemekte, **"söylediğin yanlış olabilir mi?"** sorusuna dahi katlanamayan **insanlar sansürü bizzat kendi kendisine uygulayarak karşı görüşlerin etkileşim havuzuna düşmesini bile engelliyor**. Düşünce çeşitliliği iddiası da doğru, ancak **düşünceler arası etkileşim olmadığı için bir işe yaramıyor**.

Bu durum ise, insanların Twitter hesaplarını aslında sürekli **"sen haklısın, bak senin gibi düşünen kaç kişi var, bak bu haber de seni doğruluyor, bak şu yorum da seni destekliyor, senin düşüncen en iyi düşünce"** telkininde bulunan bir hipnoz aracına dönüştürdü. Siyasi görüş fark etmeksizin **insanlar kendi düşünceleri tarafından zehirlendi**. Sürekli doğrulanan ve tekrarlanan öz düşüncesi **ekstremlenmişti**, diğer düşüncelere karşı **körleşti**, bireyin tüm yaşamını kaplamaya ve bir süre sonra ise gerçeğe tamamen bağını kopararak **irrasyonelleşmeye** başladı. Psikolojik rahatsızlıkları da beraberinde getiren bu sarhoşluk hali ile insanlar **empati, anlayış, karşı tarafı da dinleme ve makulü arama** gibi kavramları tamamen terk ederek robotlaştı, adeta **yeniden programlandı**. Böyle oldukça da insan kendi yazdıklarında ya da desteklediklerinde de giderek saldırganlaşmaya başladı ve en nihaiye ortaya toplu bir delirme hâli, bitmeyen bir yarış ve gittikçe **seviyesizleşen**, gittikçe **vasatlaşan** bir iletişim "kültürü" çıktı.

2016 seçimlerinde ABD başkanlığını Trump'a bırakan Barack Obama veda konuşmasında şu cümleleri kurarak **"yeni medya"** üzerine bir tanımlama getirdi:

*"Bir çoğumuz için, kendi balonlarımızın içine çekilmek daha güvenli geliyor. Komşularımızın, üniversite kampüsümüzün, dini alanlarımızın hatta sosyal medya akışımızın. Bizim gibi olan ve bizimle aynı politik görüşleri taşıyan insanlar tarafından sarılıyor ve sanılarımızı hiç sınılamıyor. Çıplak bir partizanlığın yükselişi, ekonomik ve dini kutuplaşmanın artması, medyamızın her kesime ayrı yayın yapan parçalara ayrılması–bütün bu olanlar bu büyük ayrışmayı doğal, hatta kaçınılmaz gösteriyor. **Ve giderek artan biçimde biz, doğru ya da yanlış olması fark etmezsiniz, sadece***

düşüncelerimize uyan bilgileri kabul ederek bu düşüncelerimizi daha katı hâle getiriyoruz. Oysa olması gereken, düşüncelerimizi hakikat bilgilerin üzerine kurmak.”

İşin ironik yanı ise, bu durum eğitilmişleri daha fazla etkiledi. Gazeteci Jonathan Chait (@jonathanchait) Ağustos 2010’da The New Republic için yazdığı bir yazısında bu durumu şöyle anlatıyor:

“Partizan kişiler, inançlarını doğrulayan haber kaynaklarını tüketmeye daha meyillidirler. Eğitimi yüksek insanlar, politikayla ilgilenmeye ve dolayısıyla partizan olmaya daha yakındırlar. Dolayısıyla, (internette) eğitilmiş insanları iletişim yönünden daha zayıf hâle getirmekte.”

Takip ettiklerimizi kendimizin belirlediği Twitter’ın aksine Facebook’ta farklı görüşten akraba ya da arkadaşlarımızı takip etme ihtimalimiz daha yüksek. Ancak Facebook da bu durumu oluşturduğu algoritma ile çözdü ve sözde **“ilgilendiğimiz içerikleri öncелеmek”** adı altında karşımıza çıkacak içeriklere editöryal müdahalede bulunarak karşıt görüşleri görmemizi engelledi. Kişilerin içine hapsediği ve sürekli kendisini doğrulayan içeriklerden oluşan bir akışı gördüğü bu algoritmik yapıyı eleştirenler ise, içeriği ile dışarısını bir filtre ile ayıran bu düzeni tarif etmek için **“filtre balonu”** tanımını ortaya attı.

Facebook’un Haber ve Medya Ortaklıkları Yöneticisi Andy Mitchell, 2015 yılında İtalya’da katıldığı Uluslararası Gazetecilik Festivali’nde kendisine yöneltilen soruları yanıtladı. Bu sorulardan biri de Facebook’un kişilerin haber akışına yaptığı editöryal müdahaleydi. Böyle bir müdahalenin olmadığını söyleyen Mitchell **“Ne göreceğinizi biz seçmiyoruz, siz seçiyorsunuz. Siz bize nelere ilgi duyduğunuzu söylüyorsunuz, biz de size ilgi duyduğunuz şeyleri gösteriyoruz”** dedi.

Söz konusu kelime oyunu Facebook’un mühendisleri tarafından da yapıldı.

New York Times muhabiri Ravi Somaiya Ekim 2014’te Facebook’un Kaliforniya’daki merkezini ziyaret ederek şirketin haber endüstrisindeki hızlı yükselişi üzerine bir inceleme gerçekleştirdi. Bu inceleme sırasında konuştuğu kişilerden biri de, **Facebook haber akışının algoritmasını yazan mühendislerden biri olan 26 yaşındaki Greg Marra’y**dı. Marra, söz konusu algoritma hakkında konuşurken şu sözleri söyledi:

“Biz kendimizi editörler olarak görmüyoruz. Biz, haber akışınızda karşınıza çıkan içeriklere yönelik editöryal bir yargılama yapmak istemiyoruz. Bağlanmak istediğiniz sayfalara bağlanıyorsunuz ve ilginizi çeken içerikleri seçme konusunda en iyi kararı verecek olan sizlersiniz.”

Peki, bu gerçekten doğru mu? **Bir algoritmanın denklemi o algoritmayı yazanlardan bağımsız olabilir mi?** Ortada seçilimi sağlayan bir kural akışı olacak, ama o kuralları yazanlar bu denklemin dışında kalacak, seçilim tamamen bize kalmış olacak öyle mi?

Marra’nın burada yaptığı tam manasıyla bir kelime oyunu. **Hiç bir algoritma editöryal yargılamadan bağımsız işleyemez.** Zaten algoritmanın yazılma amacı budur. Eğer editöryal bir yargılama

yapılmayacaksa, neden algoritma yazılır? Bir yargı süzgecinden geçmeyecekse ne paylaşılırsa sırayla düşsün. Ancak böyle değil de bir eleme yapılıyorsa (ki yapılıyor), **öyleyse bu eleme muhakkak bir veri kümesine dayanacaktır** ve bu da bir "editöryal yargılama"yı içerecektir.

Marra burada ikinci tezini ileri sürüyor: **"Elemeyi sizden aldığımız verilere göre yaptığımız için, editöryal yargı sizde oluyor."**

Hayır. Bu, verinin bizde olmasıdır. Oysa editöryal yargı hâlâ Facebook'tadır ve o da şudur:

"Kullanıcıya sen haklısın, doğrusun, bak bu da seni destekliyor, bak şu haber de seni doğruluyor diyecek içerikleri göster."

İşte özet bu. Sözde bir editöryal strateji gütmeyen Facebook'un verdiği tahribat, kişiyi sadece kendi düşüncesi, hatta inancından oluşan bir balonun, bir ekosistemin içine hapsetme. Bu algoritma senin ne düşündüğünle ilgilenmiyor, her düşünceye açık, doğru ama daha başka bir editöryal stratejiyi barındırıyor: **Aksi düşünceleri gösterme.**

Nitekim bu filtre balonları, dışarıdan müdahaleye kapalı da değildi. Geçtiğimiz sene Çin Komünist Partisi'nin kurduğu özel bir ekip 448 milyon sahte haber içeren paylaşım gerçekleştirdi.

Özellikle Brexit ve 2016 ABD seçimleri ardından ana akım medyanın da yoğun şekilde üzerine konuşmaya başladığı filtre balonları olgusu, sosyal medyanın "çoğulculuk ve demokrasi" için bir motor görevi göreceği yönündeki mitleri boşa çıkardı. Hatta bir çok makale, sosyal medyayı artık demokrasinin önünde bir engel gibi sunmaya dahi başladı.

Washington Post'ta yer alan şu haberin başlığı durumu tam anlamıyla açıklayan bir başlık örneğin:

"Facebook sizi her zaman haklı olduğunuz bir balonun içinde yaşamaya davet ediyor"

Sosyal medyada filtre balonları içinde yankı odaları kurarak yaşayan insan, bu sınırlar dahilinde kendi yargı mekanizmasını, kendi sansür mekanizmasını, kendi linç çetesini, kendi histerik grup terapilerini, ezcümle kendi paralel (ve radikal hâle gelmiş) sanal gerçekliğini kurmakta. Kurulan bu sanal gerçeklik, üretilen bir algoritma üzerinden şekillense de kendi içinde döngü oluşturması sebebiyle bir ekosisteme dönüşmekte. **Bu düşünce ekosistemleri sebebiyle sosyal medyada insan her neyi savunuyorsa savunsun cemaatleşmekten ve radikalleşmekten kaçamamakta, bir sürü psikolojisini sürdürmekte, ruhen erimekte ve her geçen gün artmakta olan sosyopatların arasına katılmakta.**

MEDIUM.COM

Bu dökümanı orjinal adreste göster

İletişim çağı ile beklenen iletişim artışı: Koskoca bir zan